G. Klein

Oraşele

Cel mai important scriitor de literatură de anticipaţie francez, Gérard Klein, s-a născut în 1937. A absolvit facultatea de studii economice, a fost, o vreme, expert UNESCO în probleme de dezvoltare şi este, de mai bine de un deceniu, editor de literatură SF – responsabil al colecţiei Ailleurs et Demain a editurii pariziene Laffont.

Romanul Seniorii războiului (1971), tradus şi la noi – uluitoare frescă a violenţei eterne sălăşluind în universuri răsucite în ele însele – precum şi numeroasele culegeri de povestiri, Perlele timpului (1958), Un cântec de piatră (1966), Istorii de parcă (1975), l-au propulsat pe Gérard Klein pe podiumul celor mai importanţi scriitori europeni ai genului, alături de Stanislaw Lem, Arcadi şi Boris Strugaţki, John Windham.

G. Klein este un creator de mare sensibilitate, dotat cu o imaginaţie fecundă, un scriitor capabil să-şi încarce textele (adeseori tulburătoare, cum este şi aceasta de faţă), cu un puternic şi vibrant mesaj umanist.

*

Maşina umbla peste tot, fără răgaz. Vântul apleca antenele, soarele îngălbenea frunzele copacilor, scorojea vopseaua obloanelor, timpul lăsa riduri pe feţele oamenilor şi adormea Oraşul, iar Maşina umbla, eternă. Străbătea, zi de zi, noapte după noapte, străzile largi şi uscate, îi interoga pe rarii trecători: „Cine sunteţi? Numele? Adresa? Ce faceţi aici? La ora asta?” Îi saluta pe localnici. Se strecura în case, tăcută, inobservabilă, şi cotrobăia. Păzea şi apăra Oraşul. Dezinfecta cu minuţiozitate şi distrugea cu forţa fatalităţii tot ce nu ţinea de Oraş. Cutreiera şi căuta între gliile de iarbă şi printre castanii liniştiţi, prin curţile răcoroase şi prin micile fortăreţe umede şi închise, căuta spionii veniţi din alte oraşe, străinii.

*

D-l Ferrier şedea pe peluza din faţa casei fără se se gândească la nimic. Din casă, din toate casele, se auzeau zgomote stranii. O muzică dulceagă şi lentă, lăbărţată, greţoasă. După-amiaza, d-l Ferrier fugea de radio şi de ecrane. Aici, sunetul nu ajungea decât amortizat de zidurile groase, dar nu se stingea de tot, impregna aerul ca un miros persistent.

D-l Ferrier văzu venind un om pe care nu-l cunoştea. Era ceva rar.

— Bună ziua, spuse necunoscutul.

— Bună ziua, spuse d-l Ferrier cu o voce răguşită. De mult nu mai spusese aşa ceva. Întinse un deget spre om.

— Nu locuiţi în acest cartier. Nu vă cunosc.

— Nu-s de-aici din oraş.

Tăcere.

— Aha. Sunteţi străin.

— Nu chiar. Oraşul meu nu-i aşa departe. Vorbesc şi eu aceeaşi limbă ca şi dumneavoastră. Locuim în aceeaşi ţară.

— Ce-i aceea ţară, spuse sentenţios d-l Ferrier, dacă nu istorie antică. Existau pe vremuri ţări şi imperii. Dar acum trăim în epoca Oraşelor. Nu sunteţi spion, sper…

— Nu cred. Mă plimb pur şi simplu. Pe drumuri. Ştiaţi că şoselele dintre Oraşe sunt în stare foarte proastă?

— Nu mă miră.

— Şi că altădată circulau pe ele mii şi mii de oameni şi maşini rapide?

— Altădată.

— Am vrut să fac şi eu la fel. Am vrut să cunosc alte Oraşe, alte locuri. Dar nu Oraşele sunt cele mai interesante. Cele mai pasionante sunt orele şi zilele de mers între Oraşe. Aţi călcat vreodată pe iarbă? Aţi văzut furnicile mişunând şi lăcustele sărindu-vă pe sub talpă?

— Nu… Nu ştiu.

— Toate Oraşele-s la fel. Aceleaşi străduţe călduţe, mărginite de aceiaşi pomişori uscaţi şi piperniciţi, iar pe acoperişuri creşte peste tot aceeaşi floră metalică de antene. Peste tot – acelaşi dom central. Şi peste tot – aceeaşi Maşină însărcinată să vâneze tot ce-i străin. Chiar şi locuitorii se aseamănă. Aici aveţi Maşină?

— Desigur. E absolut necesar. Suntem foarte mândri de Maşina noastră. Nimic nu-i scapă. Ar trebui să vă grăbiţi să plecaţi. Poate că-i şi prea târziu.

— Dar nu fac nimic rău.

— Sunteţi străin? (Buzele d-lui Ferrier se strânseră.) Nu cred că-i veţi scăpa. Este extrem de perfecţionată. Cunoaşte toţi locuitorii după nume. Nu se poate înşela. Are o memorie uluitoare. Când întâlneşte pe cineva, ştie imediat dacă e prieten sau… Străin.

— Şi nu vi se pare periculos?

— Periculos? Numai pentru străini.

— Şi dacă se înşeală? Dacă într-o zi v-ar confunda cu un străin?

— M-ar executa pe loc. Dar nu se poate înşela.

— La revedere. Mă bucur c-am putut sta o clipă de vorbă.

— Şi eu. Noroc. „De ce i-oi fi urat noroc, se gândi d-l Ferrier. Nu poate să-i scape. Nu poate. N-are nici o şansă”.

Închise ochii pe jumătate.

Mă întreb ce voia să spună cu „între Oraşe”. Nu există nimic între Oraşe. Poate, de pe vreo colina, poţi vedea strălucind pe toată întinderea orizontului oraşele, şi poţi zări domurile roşietice şi lucitoare şi, poate vreo rază de lumină căzând oblic să-ţi dezvăluie şi reflexele metalice ale Maşinilor care cutreieră peste tot, în locul poliţiei şi-i caută pe spioni?

Poate fi chiar frumos.

Văzu un punct luminos oscilând pe peretele din faţă. Maşina apăru din strada cea mai apropiată. Îl trecu un fior. Dacă ar uita de existenţa mea? Dacă s-ar înşela? Dacă n-ar şti că sunt cetăţean al oraşului?

Maşina îl examina. Transpiraţia se prelinse spre ochii d-lui Ferrier în timp ce-l măsura. „Dacă m-ar lua drept un străin?”

— Bună ziua, d-le Ferrier, zise ea.

— Bună ziua.

Pumnii i se descleştară, iar unghiile îi lăsară urme albe în palmele roz.

— Va fi timp frumos astă-seară, d-le Ferrier, spuse Maşina.

— Sigur, spuse el.

— Caut un străin, un spion, spuse Maşina. Ştiu ca se află în Oraş. Chiar acum a trecut pe-aici. Nu l-aţi văzut cumva?

— L-am văzut. L-am văzut. Am şi stat de vorbă câtva timp.

— E dreptul dumneavoastră. Unde s-a dus?

— E datoria dumneavoastră să ştiţi. Ezită, apoi se uita la Maşină, întinse repede braţul spre capătul străzii şi spuse:

— A plecat. Pe-acolo.

— Vă mulţumesc foarte mult pentru ajutor, d-le Ferrier, spuse Maşina. S-aveţi parte de recunoştinţa Oraşului. Fiţi liniştit. N-o să scape.

Se îndepărtă tropăind mărunt, scrâşnind din roţi, în timp ce braţele-i articulate se întindeau şi se repliau cu precizie, suple.

— Trădare. Oare asta nu se numeşte trădare? Îşi zise d-l Ferrier zâmbind forţat. Nu trebuie să gândim în felul ăsta. Poţi zice că trădezi un străin dacă-l predai unei Maşini puse să te apere, pe tine şi Oraşul tău? Un străin. Maşina şi Oraşul meu.

Coborî privirea spre gazonul tuns. Auzi nisipul scrâşnind atunci când Maşina se întoarse şi frână. Un viraj. La dreapta. Iar la dreapta. Turul cvartalului de case. Oare vine înapoi aici?

— Să-i fi scăpat? Aşa ceva nu-i posibil. Ar fi groaznic. N-am fi apăraţi cum trebuie.

Auzi apoi nişte foşnete slabe. Un sunet absolut straniu, necunoscut, firav. Un zumzet de insectă. Acoperind scrâşnetul surd al Maşinii. Zgâriind liniştea cu atingeri trecătoare. Paşi de om.

Se întorc pe aici. Numai să… Numai să nu se întâmple chiar aici, pe stradă, în faţa mea.

*

Strada era prea curată şi prea luminoasă. Copacii erau prea îngrijiţi şi frunzele prea bine lustruite.

Zgomotele încetară. Se opriseră puţin după colţ. Nu se vedeau, dar d-l Ferrier auzea întrebările seci ale Maşinii şi hârşâitul derutat al picioarelor străinului pe ciment.

— Numele dumneavoastră? Sunteţi străin? Ce căutaţi în acest Oraş?

— Nimic. Mă plimb. Eram în trecere.

— Nu aveţi aşadar un Oraş? Sunteţi vagabond?

— Nu. Am şi eu Oraşul meu, dincolo de coline. Dar n-am vrut să mai stau acolo. Credeam că aici e altfel.

— Nu ştiaţi că intrarea în acest Oraş e interzisă?

— Ştiam. Am citit pancartele: Accesul străinilor interzis!

— Mai e ceva, spuse Maşina.

— Ştiu.

D-l Ferrier auzi un firicel de voce abia şoptit. Se va pedepsi… Se va pedepsi cu moartea.

— Mai aveţi ceva de declarat?

— Stai puţin. Sunteţi o Maşină automată?

— Sunt o Maşină automată.

— Nimeni nu vă comandă?

— Nimeni.

— Nici un om nu vorbeşte prin vocea dumneavoastră şi nimeni nu ascultă cu urechile dumneavoastră?

— Nimeni.

— Nimeni nu vă poate opri, nu vă poate transforma?

— Nu. Eu apăr acest Oraş. Sunt nemuritoare. Cine să vrea să mă oprească, dacă nu duşmanii?

— Atunci nu mai am nimic de spus. E prea târziu.

— Bine. Sunteţi gata?

Tăcere. Măcar dacă ar veni vreo adiere de vânt care să facă obloanele să scârţâie sau frunzele să foşnească, oftă d-l Ferrier.

— Cred că-s gata.

D-l Ferrier auzi rafala. Îşi imagină limba de foc, cenuşa aspirată, suflată, împrăştiată în aer. Nu era nimic înfricoşător în asta.

— Curat, spuse el. (I se uscase limba în gură). El e de vină. Asta-i treabă, să-ţi părăseşti Oraşul, să intri singur în gura lupului? Păcat, îşi zise, era băiat bun. Dar aşa-i trebuie. Un spion. De unde să ştii că nu-i spion… Sau mai rău, un vagabond.

Maşina trecu prin faţa lui, grăbită.

— Bună ziua, d-le Ferrier, spuse ea.

— Bună ziua, răspunse el automat. Se gândea: Nu trebuia să-mi pară rău. Nu se putea sfârşi altfel. Ridicol. Ridicol…”

Luă paharul de pe masă şi privi fix la cubul de gheaţă care se învârtea înăuntru. O aşchie strălucitoare, irizată de soare, şi care nu se mai oprea. Se va topi înainte de a se opri. Asemeni cuiva care ar cutreiera şoselele lăsate în păstrare, făr-a avea nici Oraş, nici casă.

*

O străfulgerare şi un suflu fierbinte trecură peste Oraş.

— O bombă, spuse cu glas tare d-l Ferrier. O bombă. Ce-i drept. E război. Dar de câţiva ani nu se mai întâmplase nimic. E un război făcut să dureze la nesfârşit. Fără fum. Fără flăcări.

— Cred că nu ne-au nimerit, spuse el. Să aşteptăm bomba următoare, peste vreo zece ani (Oftă.) Ţintesc întotdeauna domul. Speră să distrugă creierul Oraşului. Se pare că înăuntrul domului există o grămadă de role şi benzi magnetice. O memorie. Colosala memorie electronică a Maşinii. Toate numele, vârstele, toate formele, mirosurile, dimensiunile, fizionomiile locuitorilor din Oraş. Întregul Oraş înregistrat, gravat, împietrit în moleculele şi cristalele de fier aliniate magnetic. Pe care nici un ochi omenesc nu le poate descifra. Secretul absolut. Un război între Oraşe, purtat de Maşini.

Mângâie cu privirea rotunjimea dulce a domului.

— Nimeni, nimeni, de ani de zile, de o sută de ani, n-a mai pătruns acolo. Oare de cât timp îşi trăiesc aceste domuri viaţa lor secretă? O generaţie? Trei generaţii? Dintotdeauna. Mă întreb dacă… Dacă şi noi trimitem bombe şi dacă şi noi ţintim domurile. Şi dacă se întâmplă vreodată ca Oraşele să fie distruse şi dacă mai rămân supravieţuitori fără Oraş, fără Maşina protectoare. Trebuie să fie groaznic.

*

În dimineaţa următoare îşi luă repede micul dejun. Locuia singur. În timp ce-şi golea ceaşca, auzi nişte zgomote şi ţipete dinspre casa vecină. Apoi linişte. Văzu Maşina furişându-se afară printr-o fereastră deschisă.

— Ciudat, spuse el.

Îşi dădu dintr-o dată seama cât de departe, cât de străini îi erau vecinii. Nişte necunoscuţi. Mai îndepărtaţi şi mai inaccesibili decât omul din celălalt Oraş. Ieşi şi se instala pe pajişte. Desluşi scrâşnetul Maşinii. Vocea metalică îi interpelă.

— Afară!

Se ridică. Se întoarse spre ochii roşii, imobili.

— Afară! Cu d-voastră vorbesc.

— Cu mine? Spuse d-l Ferrier, nevenindu-i să creadă.

— Da. Cu d-voastră. Mai repede!

Ieşi. Se opri în mijlocul străzii, cu Maşina în faţa lui.

— Cum vă numiţi?

— Ferrier. Mă cunoaşteţi doar…

— Nu vă cunosc. Sunteţi străin.

— Locuiesc în acest Oraş. Îşi frânse mâinile.

— M-aţi salutat ieri, ca şi în toate celelalte zile. Sunt locuitor al Oraşului. Numele meu e înscris acolo.

Arătă cu degetul spre dom.

— Nu cunosc pe nimeni cu numele de Ferrier.

— Imposibil. (Unghiile lăsau urme roşii în palmele foarte albe.) Locuiesc în această casă.

— Dacă aţi locui v-aş cunoaşte.

— Vă jur. Staţi puţin. Cine locuieşte în casa asta? Spuneţi-mi cine locuieşte în casa asta? Aşteptară un moment.

— Nimeni. Casa aceasta e goală, părăsită. Nu-mi amintesc să fi locuit cineva vreodată.

— Aţi uitat, aţi uitat!

Îl îneca plânsul.

— Eu nu pot uita. Eu nu pot greşi.

Îi veni o idee.

— Spuneţi-mi cine locuieşte pe această stradă. Pe toată strada. Numele lor.

— Nimeni. Nimeni n-a locuit niciodată pe această stradă.

— Şi Oraşul, tot Oraşul, strigă d-l Ferrier. Înţelese dintr-o dată zgomotul şi strigătele neobişnuite auzite de dimineaţă din casa vecină.

— Nimeni nu locuieşte în acest Oraş. Oraşul e pustiu. Gol. Nu posed nici o informaţie referitoare la vreo persoană care ar locui aici. Nu sunt decât străini. Nu aveţi Oraş? Întrebă Maşina.

— Asta-i, spuse d-l Ferrier. Vocea-i era slabă, frântă.

— Nu ştiaţi că accesul e interzis?

— Nu, spuse d-l Ferrier, nu, din moment ce aici locuiesc.

Buza de jos îi ieşi în afară ca şi cum ar fi fost pe punctul să izbucnească în plâns.

— Mai aveţi ceva de spus?

— Pot să vă mai cer încă… O informaţie?

— Desigur, spuse Maşina. Nu ne grăbim.

— A căzut o bombă ieri seară?

— Exact.

— Ce fel de bombă era?

— O bombă magnetică. Nu s-au produs stricăciuni.

Înţeleg, îşi spuse d-l Ferrier. Înţeleg. Şi se gândi la toate rolele, la benzile de stare civilă – goale, şterse. O bombă

magnetică. Maşina amnezică. Străini cu toţii în propriul lor Oraş. Logic. Normal. Şters, uitat acolo. Mort aici.

— Asta-i tot ce doreaţi să ştiţi? Spuse Maşina.

— Da, spuse d-l Ferrier. Nu-i pot spune c-a uitat. Nu poate să mă creadă. O Maşină nu poate greşi.

— O să aveţi grijă de casă, nu-i aşa?

— Sunteţi gata?

— Cred că sunt. Buzele-i tremurau.

O rafală. O limbă de foc. Cenuşa aspirată, suflată şi împrăştiată în aer plutind şi căzând înapoi peste Oraşul rămas pustiu pentru un milion de ani.

*

Din puţinele povestiri pe care le-a scris şi în care eroul principal este robotul inteligent, nici Gérard Klein nu pare a fi din cale afară de optimist în privinţa posibilităţilor benefice nelimitate deschise de utilizarea pe scară largă a maşinilor inteligente în viaţa societăţii omeneşti. În acest sens, o excepţie ce pare să confirme, totuşi, regula o constituie excelenta povestire Sub cenuşi, apărută şi în româneşte în volumul Nici un zeu în Cosmos (Editura Politică, 1985).

Realizată în maniera povestirii lui Bradbury, Pietonul (de altfel, după debut, critica l-a salutat pe Gérard Klein ca pe un Bradbury al anticipaţiei franceze, această mini-distopie convinge şi înspăimântă în acelaşi timp.

Încredinţându-şi destinul logicii implacabile a maşinilor, omul devine un dezertor de la propria sa condiţie.

SFÂRŞIT